

Mens en Wereld

6e jaargang, no. 3 • Maart 1951

MAANDBLAD VOOR BUITENKERKELIJKEN . UITGAVE VAN HET HUMANISTISCH VERBOND

Na vijf jaar, en verder . . .

Zo lang het Humanistisch Verbond bestaat, is er kritiek geïoefend op de wijze, waarop wij het woord Humanisme hebben opgevat. Erasmus was een Humanist zegt men, maar tegelijk een Christen. En voor Coornhert, voor Hugo de Groot geldt hetzelfde. Wie zó redeneert, miskent de invloed van de tijd, miskent het feit dat iedere gedachte slechts belangrijk is in de spanning tot het algemene geestesleven. Wie in de twintigste eeuw precies dezelfde opvattingen heeft als Erasmus in de zestiende, vergeet, dat het Erasmusiaanse denken uiterst kritisch stond tegenover de dogmatische stellingen van zijn tijd. Het Humanisme van Erasmus verliest zonder deze kritische geesteshouding iedere zin, ja, zijn Humanisme is deze geesteshouding.

In de vier eeuwen die sindsdien verlopen zijn, heeft zich de kennis van de natuur en van het heelal in haast onvoorstelbare mate vermenigvuldigd. Duizenden dingen, toen nog onbekend, zijn inmiddels gemeengoed geworden van de moderne mensheid. Temidden van een wereld die deels nog door de oude dogma's wordt beheerst, en deels de laatste raadselen onthuld waant door de wetenschap, heeft alleen de geesteshouding, die even kritisch en ondogmatisch afstand neemt ten aanzien van de eigen tijd, en die evenzeer de nadruk legt op het zedelijke in de mens, het recht zich Humanistisch te noemen. Het is onze taak te leven in dezelfde geestelijke en zedelijke spanning jegens de twintigste eeuw, als die Erasmus jegens de zestiende eeuw gekenmerkt heeft.

Wij hebben kans gezien, in vijf jaar tijd, het Humanisme opnieuw te maken tot een besproken, een omstreden, een levend beginsel. Meer dan ooit is er in de pers en de letteren aandacht besteed aan deze idee. Maar het gezag dat het Humanistisch Verbond heeft verworven, dient nog aanmerkelijk te worden versterkt. Zolang de kerken de mening propageren, dat zedelijkheid zonder godsdienst ondenkbaar is, en dat de Europese beschaving allereerst behoefte heeft aan een Christelijke renaissance, zo lang miskent men openlijk en welbewust het karakter van tienduizenden landgenoten en de culturele prestaties van honderden der allerbeste dichters en schrijvers, architecten en musici, geleerden en politieke leiders. Wij hebben geen behoefte aan strijd, wij zijn niet gekomen om kerkelijke mensen

onkerkelijk, maar om buitenkerkelijken humanistisch te maken. Maar wij zijn niet bereid bij voortduring ons straffeloos te laten beledigen door hen die deemoed preken en hoogmoed doen. Niet alleen het simpele gevoel van zelfrespect verbiedt ons dat, maar ook de overtuiging, dat de geestelijke wederopbouw van Nederland, van West-Europa, de bijdrage van ons Humanisme niet kan missen, en niet zonder grote gevaren kan berusten in de geestelijke onbewustheid of halfbewustheid van een talrijk volksdeel. Wanneer de overheid, dank zij een gunstige politieke constellatie, het ons eindelijk mogelijk maakt ons werk te doen voor de buitenkerkelijken in de D.U.W.-kampen, is daarmee een daad geschied van eenvoudige rechtvaardigheid. Maar juist dit ene feit markeert de achterstand, die er nog bestaat. Overal waar ons volk als geheel vertegenwoordigd is, vindt men tennaastebij dezelfde geestelijke schakering terug. Dit geldt voor het leger en voor de vloot, dit geldt ook voor de ziekenhuizen en sanatoria, het geldt voor de gevangenen en het voogdijwerk. Wanneer men ervan overtuigd is, dat op al deze terreinen hulp moet worden geboden van mens tot mens; wanneer men er voorts van overtuigd is, dat deze hulp alleen mogelijk is op de grondslag van een eendere levensbeschouwing, dan dient het Humanistisch Verbond er zonder ophouden naar te streven, dat de overheid, landelijk en plaatselijk, de rechten van het buitenkerkelijke volksdeel openlijk erkent, en het behandelt op precies dezelfde wijze als de kerkelijke groeperingen.

De vijf jaren die achter ons liggen, hebben ons in staat gesteld althans de grondslagen te metselen van het thuis dat wij wensen. Niemand behoeft in twijfel te verkeren omtrent de bedoelingen daarvan, want met de fundamenten hebben wij de vier hoekstenen gelegd. Deze hoekstenen, groot en sterk, dragen de duidelijke opschriften: redelijke waarheid, autonome zedelijkheid, humane verdraagzaamheid, en als vierde het woord, dat de drie andere eerst inhoud en zin verleent: geestelijke vrijheid. Dát tehuis zullen wij bouwen, in de komende jaren, gezamenlijk, indien het buitenkerkelijk volksdeel althans zijn roeping verstaat!

GARMT STUIVELING.

(Uit de herdenkingsrede in Amsterdam, 18 Februari 1951).

Humanistische Verkenningen

Er zijn weinig dingen, waarvan de humanist zo'n afkeer heeft als dogma's. Daaronder worden hier dus verstaan: overtuigingen, die niet meer voor redelijke kritiek vatbaar zijn en waaraan niet getornd mag worden. Deze afkeer is begrijpelijk genoeg, want als iets in strijd is met het karakter van het humanisme, dan is het wel de dogmatische houding, die immers de openheid waardoor het humanisme gekenmerkt wordt uitsluit. Toch is humanisme niet alleen maar „openheid"! Het is stellig ook de aanduiding van een zekere houding; een houding van schroom en eerbied, zowel tegenover het eigen wezen in al zijn schakeringen, als tegenover de medemens. Ook dat kan men „openheid" noemen, maar dan is het de openheid waarin het geestelijk en zedelijk karakter van de mens centraal staat.

Het is echter duidelijk, dat er binnen deze omraming heel wat verschillende vormen van humanisme kunnen zijn, al naargelang men meer nadruk legt op wat het humanisme van het christendom onderscheidt, of wel op wat het er mee gemeen heeft; of men meer let op de culturele verantwoordelijkheid of op de sociale gerechtigheid; of men meer aandacht heeft voor zijn kritisch-intellectuele karakter of voor zijn „religieuze" bezieling. Maar niettemin omvat het humanisme als geheel juist al deze bijzondere opvattingen. Het is betrokken op de gehele mens in al zijn schakeringen en in al zijn verhoudingen tot zijn bestaan. In die zin kan men het humanisme de levensbeschouwing van het volledige menszijn noemen.

In dit licht bezien is het begrijpelijk dat de beginselverklaring van het Verbond niet veel anders bedoelt te zijn dan een algemene aanduiding van die inzichten, die in elk geval kenmerkend geacht worden voor het humanisme als geheel. Ze zijn daar boven-

dien zo in geformuleerd, dat ze voor de discussie met andersdenkenden een bruikbaar uitgangspunt opleveren. Men mag er dus zeker niet van verwachten dat daaruit nu kort en klaar op te maken zou zijn wat het humanisme nu eigenlijk is in al zijn volheid. In werkelijkheid vormen ze niets meer dan een geraamte; het levende humanisme is echter iets van vlees en bloed, het laat zich niet geheel kennen uit de studie van het geraamte.

Aan de andere kant is het evenmin mogelijk de kern van het humanisme volkomen

Slot

aan te duiden door een enkelvoudig symbool, zoals Christus dat is voor het Christendom. Het wezenlijke van het humanisme is immers, dat het nu juist meent het raadsel van het zijn niet in een enkelvoudig symbool te kunnen uitdrukken. Het treedt ons in alle delen der werkelijkheid, in alle vormen van het bestaan, tegemoet, en het is nu eens dit, dan weer dat stukje werkelijkheid, dat door ons als symbool er van wordt begrepen. De wereld, de natuur en de maatschappij, kortom het totale zijn, is niet iets dat op zichzelf als eenheid optreedt, maar het is de mens die, zich van al zijn talloze relaties met het zijn bewust, het als een geheel tracht te verstaan. Als er dan ook sprake kan zijn van een humanistisch symbool, dan kan het slechts wezen het symbool van het volledige mens-zijn.

Staat het humanisme daarmee zwak in de verkondiging van zijn idee onder de massa? Ja en nee. Het vader-symbool dat de kern vormt van de populaire godsdienstprediking,

„ligt" stellig gemakkelijker; maar de overtuigingskracht van een levenswaarheid hangt ten slotte af van zijn..... waarheid. En in dat opzicht heeft de humanist geen vrees te koesteren. Mits het hem duidelijk is, dat begrijpen iets anders is dan beleven, en dat het humanisme voor de massa der onkerkelijken slechts iets kan betekenen door de beleving. Dat is de betekenis van het artistieke element op de humanistische bijeenkomsten, van de stijlvorming, van het gemeenschapsleven, van het zomerwerk en van de sociale activiteit. Dat is ook de betekenis van het mythologische element, dat iedere levende beweging kenmerkt, en waartegen geen bezwaar hoeft te bestaan als ook dit gericht blijft op de idee en onderworpen aan de toets der rede.

Wat is dan de humanistische mythe? Misschien kan men het zo zeggen: Uit de eindeloosheid van het zijn duikt de mensheid op in de tijd temidden van deze wereld. In die mensheid werkt de drang voort, noem het instinct, noem het aanleg, noem het anders, hoe dan ook, de drang die haar het aanzijn heeft gegeven en haar eigen karakter bepaalt. Ieder mens die op zijn beurt opduikt in de historie is mededragers van die drang, die zich in hem als zedelijke wil en zinvolle scheppingsdrift openbaart. Noch het „vanwaar", noch het „waarheen" is daarbij duidelijk, maar het geestelijk-zedelijk vermogen van de mens draagt zijn zin en waarde in zich zelf als de tot nu toe hoogste ontplooiingsvorm van het zijn. Want de gang van dode natuur naar plantenrijk, van plantenrijk naar dierenwereld, van dierenwereld naar mensheid, betekent een ontplooiing naar vrijheid, die in de menselijke verantwoordelijkheid uitmond. De mens hier en nu verstaat die verantwoordelijkheid als een opdracht der geschiedenis.

J. v. P.

De KERK en de HERWAPENING

Dat binnen de kerken terzake van het vraagstuk van de herwapening van de Westelijke wereld geen eenstemmigheid heerst — evenmin overigens als binnen ons Humanistisch Verbond — mag als bekend worden verondersteld. Op de kortelings gehouden vergadering van de Wereldraad van Kerken te Bièvres is dit nogmaals gebleken. Maar ongetwijfeld is van zeer groot belang dat de Wereldraad van Kerken niet bereid is zich te stellen achter een kruistocht-ideologie tegen Rusland en dat zij zich ernstig afvraagt of de schade op geestelijk en sociaal gebied die het gevolg zijn van de uitvoering der herwapeningsplannen niet groter is, dan het te verwachten voordeel.

Wij menen, dat het initiatief van de Her-

vormde Gemeente te Groningen om een viertal lezingen te organiseren over dit vraagstuk, niet over het oorlogsvraagstuk in het algemeen, maar over de verantwoordelijkheid van de kerk ten aanzien van de concrete vragen van deze tijd een bewijs is van een groeiend besef, dat met alleen bijbelspreuken vóór of tegen noch de Kerk noch de mensheid gediend is, en dat elke keuze een afwegen van meer of minder goed, of meer of minder kwaad is. Dat de maatschappelijke problemen binnen de kerk ook de nodige aandacht gaan krijgen achten wij een verheugend verschijnsel.

Uit het artikel in de N.R.C. van 17-2-51, waaraan wij een en ander ontleen, citeren wij de samenvattingen van de standpunten van hen die de beide stromingen vertegen-

woordigen:

„De eerste spreker, dr M. van der Voet uit Haarlem, verdedigde het standpunt, dat de kerk, om Christus' wil, thans alleen „neen" kan zeggen tegen elke bewapeningsvoorbereiding. Na de tijd van godsdienst- en nationale oorlogen bevinden we ons thans in het tijdperk van de ideologische oorlog die een zodanig totalitair karakter draagt, dat elke hulp schending van het christelijk geweten betekent."

„Prof. Dr. G. C. van Niftrik uit Amsterdam beantwoordde de vraag: „Mogen wij meedoen?" met de stelling: „Terwille van de menselijkheid, ja". Zonder enige oorlogsromantiek of poging tot rechtvaardiging der oorlogshandelingen was hij toch van mening, dat de oorlog niet in alle omstandigheden kan worden afgewezen, omdat niet-meedoen een ergerlijker schending der menselijkheid kan betekenen."

Mx.

NIHILISME en HUMANISME

Geachte Redactie,

Willen wij niet vervallen in een stijl van klakkeloos hetzij dan ook gesticht en wijdingsvol aanvaarden van elkaars beweringen en opvattingen, dan mag naar mijn mening het wederwoord en de kritiek op de uitlatingen van J. v. P. in het nummer Januari '51 van ons maandblad over het nihilisme niet ontbreken.

Het gaat natuurlijk niet over een bot gebrek aan geestelijke activiteit; mijn oordeel hierover zal wel niet veel van het zijne verschillen, al geloof ik ook niet dat J. v. P. gelijk heeft de stad en de fabriek hier schuldig te verklaren: de tegenpool van het botte nihilisme, de individualistische, persoonlijke bewustwording is eerder in de stad ontstaan dan elders en de opkomst van dit individualisme dateert van de tijd van de opkomst der z.g. kapitalistische-industriële phase onzer maatschappij.

Ik zet echter al mijn stekels van verweer en protest op wanneer ik hoor dat J. v. P. van mij een totale wereldbeschouwing vergt met een visie op de mens als totaliteit. Ieder vogeltje zingt zoals het gebekt is en ik zal niet maandelijks ingezonden stukken gaan sturen zo vaak iemand over het geheel der dingen, over de totaliteit, over volledige verantwoordelijkheid en over alomvattende beseffen in ons maandblad schrijft, maar ik moet toch protesteren wanneer ik lees dat iemand, die dit alles niet op kan brengen en misschien ook niet wil opbrengen als nihilist gedoodverfd wordt. Dit gaat bedenkelijk op dogmatiek en scholastiek lijken. Er is zoveel humanisme, dat van de mens uitgaat, bij de mens blijft en zoekt naar zijn dagelijkse plicht, zich gedragen weet door verantwoordelijkheidsgevoel, door ernst en zorg en dat niet toekomt aan een weidse alomvattende levensbeschouwing.

Hoort deze humanist niet in onze kring thuis? Behalve „gesloten” levensbeschouwingen over de mens als totaliteit en over het geheel van alle dingen, kan men een „open” verantwoorde, eerlijke en levende visie op de mens en leven hebben. Wil men dit nihilisme noemen, à la bonheur, ik heb er vrede mee, ik meen zelfs in goed gezelschap te zijn, als ik denk aan Menno ter Braak, aan de figuur van Dr Rieux in La Peste van Camus en aan talrijke andere figuren en ik zal mij voortaan dan maar in laten delen bij de nihilistische humanisten (bij de existentialistische humanisten voelde ik mij eerlijk gezegd niet erg thuis).

Loosduinen, 19-2-'51.

V. W. D. SCHENK.

ANTWOORD.

Nihilisme en humanisme sluiten elkaar uit. Het humanisme is in de 14e en 15e eeuw ontstaan in de strijd tegen nihilisme

en scholastiek beide. Wij hebben het recht niet de naam humanisme te voeren, als we dat uitgangspunt verlaten. Maar wat is nihilisme? Dat heb ik nader willen aangeven, omdat ik het gevoel had, dat dit woord langzamerhand een modeterm dreigde te worden. Mogelijk ben ik bij die nadere bepaling niet erg gelukkig geweest, maar wat dr. Schenk er tegen in brengt heeft me in elk geval niet overtuigd.

Hij begint met een aantal termen in te voeren, die ik in dit verband niet gebruik heb: „geheel der dingen”, „totale wereldbeschouwing”, enz.

Wat de laatste term betreft, ik heb gesproken over een „alomvattend besef omtrent de plaats en de verantwoordelijkheid van de mens in de wereld.” Een besef is iets anders dan een levensbeschouwing; het kan namelijk on- of halfbewust aanwezig zijn. Aldus wordt niemand nihilist genoemd, omdat hij geen **bewuste** alomvattende wereldbeschouwing zou hebben.

Aan de andere kant houd ik met klem vol, dat iedere gedeeltelijke verantwoordelijkheid, alleen voor het eigen gezin, alleen voor het dagelijkse werk, alleen voor de politiek, alleen voor de wetenschap, alleen voor de kunst, alleen voor de eigen groep, in wezen onhumanistisch is en een eerste stap op de weg naar het nihilisme. Ik heb in mijn artikel reeds geschreven, dat men schakeringen onderscheiden moet, maar wat men niet moet doen, is de beperktheid verbloemen, die onze cultuur bedreigt.

Of dr. Schenk dat dan wil? Ik neem aan van niet. Als hij schrijft over „humanisme. dat van de mens uitgaat, bij de mens blijft en zoekt naar zijn dagelijkse plicht, zich gedragen weet door verantwoordelijkheidsgevoel, door ernst en zorg en dat niet toekomt aan een weidse alomvattende levensbeschouwing”, dan zegt hij niets wat in feite zou strijden met mijn uiteenzetting. Maar wat daarin onverenigbaar is met het besef van de totale positie van de mens (dat is zijn positie ten opzichte van alle levensverhoudingen) en met zijn volledige verantwoordelijkheid, is mij dan ook niet duidelijk.

Maar wat heeft dan zijn opmerking over „gesloten” en „open” levensbeschouwingen te betekenen? Men kan dat ongeveer net zo en met dezelfde woorden in de vorige Humanistische Verkenningen vinden. En wat moet ik in dit verband met Rieux uit La Peste aan, de man die typisch wel zijn volledige verantwoordelijkheid aanvaardde? En wat betekent na het citeren van deze existentialistische roman, die opmerking over de existentialisten? En waarop zou die opmerking moeten slaan?

Ik begrijp dit stukje van dr. Schenk niet. Waarom die vrees voor „klakkeloos, hetzij dan ook gesticht en wijdingsvol aanvaarden

van elkaars beweringen en opvattingen”?

Weet hij dan niet dat deze Humanistische Verkenningen juist uit een polemiek ontstaan zijn en aanleiding willen wezen tot discussie? Er is in het Verbond nog al veel kans op dat klakkeloos aanvaarden! Er is trouwens niemand die dat wenst. Het enige wat spreker of schrijver in het Verbond mag wensen, is dat men tracht te verstaan wat hij bedoelt, en..... leest of aanhoort wat hij zegt — **in het verband** van zijn betoog.

Dit antwoord is nogal lang en nogal scherp, vrees ik. Maar de lengte wordt gerechtvaardigd door het belang der zaak, en de scherpste is niet persoonlijk bedoeld: Het gaat voor mij om precies even essentiële dingen als voor dr. Schenk. En als het nodig is deze discussie voort te zetten, zal ik het graag in volkomen zakelijke stijl doen. Want het is eigenlijk geen kwestie van protest en verweer, maar van zoeken naar de waarheid. Sans rancune!

J. v. P.

Waardering

*„Ik zou je niet graag missen, man!”
Dat zei mijn baas ineens vandaag.
En 't klinkt zo door, dat ik me vraag,
hoe dat me zo vervullen kan....*

*Op weg naar huis trof mij de gloed
van zonbeschenen bomenrij.
Ik voelde me zo tint'lend blij
en 't leven was gezond en goed....*

*Wat zijn het simp'le dingen toch,
die 't hart verkwikken van een mens
en hem doordringen zo intens*

*en die hij niet onberen kan....
De zonnegloed verwarmt mij nog
en dat: „Ik zou je niet graag missen, man!”*

GEORGE SCHRIJVERS.

HOOFDBESTUUR VAN HET HUMANISTISCH VERBOND.

Dagelijks Bestuur: Dr J. P. van Praag, voorzitter; Dr G. Stuiveling, 2e voorzitter; Dr I. Vijlbrief, secretaris; J. Bijleveld, penningmeester, Mr. H. B. J. Waslander.

Leden: Dr J. C. Brandt Corstius; Mevr. C. J. Blikslager—v. d. Sigtenhorst; E. Nordlohne; Mevr. H. A. Polak—Schwarz; J. Rogge; E. Schrabracq; Ir P. Schut; G. Stellinga; Mr A. Stempels; D. W. Stork; Prof. Dr J. B. Tielrooy; Mr Dr J. In 't Veld; Dr Libbe van der Wal; M. G. Warffemius.

IN TWEE-EN-EEN-HALVE MAAND 654 NIEUWE LEDEN.

A. J. Wevers deelde op de receptie ter gelegenheid van het vijfjarig bestaan van het Humanistisch Verbond namens het Jubileum-Comité mede, dat het geschenk van de gemeenschappen aan het Hoofdbestuur bestond uit: nieuwe leden. De actie van het Jubileum comité, die nog voortgaat tot 7 April a.s., leverde van 1 December tot 17 Februari reeds 654 leden voor het H.V. op.

HET H.V. IN DE SCHIJNWERPER

Trouw

Het lustrum van het Humanistisch Verbond heeft in de pers vele reacties veroorzaakt, die varieerden van onwelwillende oppervlakkigheid tot serieuze kritische beschouwingen. Op hoog peil stond het stuk dat Prof. dr. G. C. Berkouwer schreef in *Trouw* van 24 Februari j.l. De auteur geeft blijk, goed op de hoogte te zijn van het Verbond en zijn bedoelingen. In de plaats van misverstanden, die nog zo veelvuldig tieren en die de humanisten in de loop van de komende jaren zullen moeten opruimen, vinden we bij hem een principiële stellingname op grond van kennis. Daarop is een

principieel antwoord mogelijk.

Prof. Berkouwer richt tot het Humanistisch Verbond het verwijt dat het leeft uit een vooroordeel: men gaat er, ondanks alle feiten, steeds weer vanuit dat uit de chaos de mens zal en moet verrijzen, de zin van het leven grijpt en ingaat tot z'n taak. Dit verwijt verbaast ons. Natuurlijk heeft Prof. Berkouwer een heel andere kijk op de mens en op de wereld dan wij. Maar sinds wanneer heet geloof vooroordeel? Men zal toch op ons woord, dat wij geloven met heel onze ziel en met heel ons hart en met heel ons verstand in de mogelijkheden van de mens en in de wording van het menselijke ondanks chaos en daemonie, ons moeten

Aan de viering van het eerste lustrum van het Humanistisch Verbond werd zowel in de radionieuwsdienst als in de niet-confessionele landelijke en provinciale dagbladen ruim plaats gegeven, zodat wij ons ontslagen mogen achten van de taak om in „Mens en Wereld” nog verslag te doen van de beide herdenkingsbijeenkomsten te Amsterdam, op Zaterdag 17 Februari in kleine kring van genodigden, gevolgd door een receptie van het Hoofdbestuur, op Zondag 18 Februari in de stampvolle zaal van het Kriterion-theater.

Van de ontvangen gelukwensen willen wij slechts die uit het buitenland memoreren, door ze hieronder te laten volgen. Zij tonen opnieuw de verbondenheid, die de humanistische levensopvatting ook over de grenzen heen geeft.

Van de Engelse „Ethical Union”:

Congratulations and best wishes from the Ethical Union. Think of you at our own Annual Dinner. Blackham.

Van de „Ethische Gemeinde” te Wenen:

Die Wiener Ethische Gemeinde gratuliert dem Humanistisch Verbond zur erfolgreichen Arbeit im ersten Lustrum und wünscht das Beste für die Zukunft. Wilhelm Börner.

Van de „Rationalist Press Association” in Engeland:

The Rationalist Press Association sends warmest greetings and congratulations to the Humanistisch Verbond on its firm foundation and solid achievements during its first five years and best wishes for still greater success in the future.

Van de „American Humanist Association”:

American Humanists send warm greetings on anniversary Humanistisch Verbond. Edwin H. Wilson.

Van J. Hutton Hynd:

Congratulations on impressive and inspiring achievements. Best wishes for continued success. J. Hutton Hynd.

Van de „Deutscher Volksbund für Geistesfreiheit”:

Den Vorkämpfern wahren Menschentums Gruss und Glückwunsch.

Deutscher Volksbund für Geistesfreiheit
Professor von Frankenberg.

Van de „American Ethical Union”:

The American Ethical Union extends to the Humanistisch Verbond sincere greetings and best wishes on your fifth anniversary. James Tr. White, President.

gelooven zoals wij het de Christen doen, in goede trouw en wederzijds respect, hoezeer het geloof van de ander ons vreemd, ja onbegrijpelijk is. Welk nut heeft het elkan- der in deze zaken tot bevooroordeelden te verklaren?

Prof. Berkouwer vindt de groei van het Verbond matig, zo niet gering. De mensen hebben kennelijk geen vertrouwen in het Verbond als wegwijzer, omdat ze geen oog hebben voor de weg, gevangenen als zij zijn van de machten van deze tijd, teleurgesteld in idealen. Inderdaad, velen vragen niet meer naar doel en zin en samenhang en geloof. Het geestelijk leven heeft het moeilijk in deze tijd. Zegt het dan niets, dat een Humanistisch Verbond in vijf jaar tijds 6500 mensen tot verdieping van en bezinning op het geestelijk leven bracht en dat

deed zonder dat er iets was, waarop materieel en organisatorisch kon worden gesteund? Wat een ongeduld en wat een pessimisme om dit te bagatelliseren! Bij ons wekt het juist vertrouwen en hoop op een krachtiger geestelijk leven in de maatschappij. Als men er van uitgaat dat de mensen geen oog meer hebben voor „de weg” dan kunnen kerk en Verbond wel opdoeken. Maar wij geloven, dat de mens in zijn hart verlangt naar een zinnig leven in harmonie met al het bestaande, hoezeer dat verlangen ook geknauwd is en geschoonden.

B. C.

De Volkskrant

De viering door het Humanistisch Verbond van zijn vijfjarig bestaan, heeft „De Volkskrant” aanleiding gegeven voor een artikel in de Twentse editie van 1 Maart j.l., getiteld: Humanisme en Lekenapostolaat. Hoewel niet onvriendelijk gesteld ten opzichte van de humanisten — de schrijver meent o.a. dat de gelovigen eerbied moeten hebben voor onze goede bedoelingen, al zijn wij dan dwalenden — geeft toch de algemene strekking van het artikel ons enkele kanttekeningen in de pen.

De schrijver poneert b.v. dat het felt, dat de meeste buitenkerkelijken zonder enige geestelijke binding leven, bewijst, dat zij weinig geestelijke belangstelling hebben. Hoewel ook wij gaarne bij een deel der buitenkerkelijken meer geestelijke belangstelling zouden willen zien, en dan ook alle krachten inspannen om deze te wekken en te stimuleren, menen wij, dat een geestelijke binding, als het tot een kerk behoren, alleen allerminst waarborg is voor geestelijke belangstelling. Wij dachten, dat men zich dit in katholieke kringen ook wel bewust was. Voor enkele jaren werd immers in die kringen alarm geslagen, daar bleek, dat een zo groot aantal kerkelijke katholieken in Nederland het kerkbezoek en zelfs het als minimum gestelde voldoen aan de Paasplicht verzuimden. Ook kwam bij een studiereis door Duitsland Pater van Leeuwen tot „ontstellende conclusies” in dit opzicht (Volkskrant, 19-6-50). Wij kunnen dan ook niet aannemen, dat er ten aanzien van geestelijke belangstelling een kenmerkend

verschil zou zijn tussen kerkelijken en buitenkerkelijken (tenzij men onder geestelijk godsdienstig zou willen verstaan). Elk van beide groepen van ons volk zal vele schakeringen van geestelijke belangstelling vertonen.

De Volkskrant is voorts van zorg vervuld, doordat de humanisten wetten van goed en kwaad „prediken” zonder een goddelijke wet, die boven deze wetten staat, want „wij, christenen, weten, dat wij aan de wetten der zedeleeer gehoorzamen omdat deze ons door een hogere autoriteit, de Goddelijke Wetgever zelve, zijn opgelegd.” Wij menen de schrijver deze zorg van de schouders te kunnen nemen, aangezien immers tot nu toe door niemand aangetoond is, dat humanisten, die aan wetten van zedeleeer gehoorzamen op grond van een aan de mens inhaerent normbesef, hieraan minder steun zouden hebben dan kerkelijken aan het door hen aanvaarde Goddelijk Gezag.

In ons verbondsorgaan heeft enige jaren geleden (Mens en Wereld, April 1947) een stukje gestaan getiteld „Moraal zonder God”. Hierin werd het bekende antwoord weergegeven van Mevr. Curie op de suggestie om de uitvinding van het radium door een octrooi te beschermen: „Natuurkundigen maken altijd zonder voorbehoud hun onderzoekingen bekend”. De schrijver in „De Volkskrant” noemt dit echter „een ernstig bedoeld artikel, dat poogde (geheel in overeenstemming met de beginselen van het humanisme) een moraal, een leer omtrent goed en kwaad op te bouwen, zonder

het fundament: God”, hetgeen ons doet vermoeden, dat de schrijver het niet zelf gelezen heeft. Wat jammer is, omdat hij dan wellicht ook dat wat er boven stond onder het hoofdje „Moraal met God” gelezen zou hebben, n.l. een citaat uit „Vaarwel aan een Godvergeten tijd” van Dr. B. M. Boerebach: „Wij behoren te velde te trekken tegen de valse leerstellingen, en de mensen, die ze dragen, slechts te sparen, in zoverre de zaak Gods daaronder niet lijdt”. Welke uitlating wel in vreemde tegenstelling staat met de eerbied van de schrijver voor onze goede bedoelingen, zijn oprechte liefde voor ons. Of hoort het humanisme (aantekening verdient, dat de schrijver steeds over humanisme spreekt als hij het autonome humanisme zoals dit in ons Humanistisch Verbond belichaamd is bedoeld) niet meer tot de „valse leerstellingen”?

Wij hebben er niets op tegen, dat de schrijver de christenen oproept tot een levenswijze, die een voorbeeld is voor nietkerkelijken, die weinig geestelijke belangstelling hebben, al menen wij, dat dusdanig voorbeeld ook voor vele kerkelijken niet te onpas zou zijn. En wij hebben alle eerbied voor zijn goede bedoelingen, al menen wij, dat het Humanistisch Verbond voor de buitenkerkelijken meer kan zijn ten opzichte van het geven van inhoud en vorm aan hun levenshouding dan de Kerken, omdat de toenemende onkerkelijkheid slechts voor een gedeelte te verklaren is uit afname van geestelijke belangstelling.

Mx.

EMIGRATIE

In aansluiting bij het stukje over bovengenoemd onderwerp in het nummer van Januari j.l., nog het volgende:

De Heer Eldon Scholl, een drukker in Sint Louis, 15, Missouri, 4624 Steinlage Drive, U.S.A., schrijft ons dat hij persoonlijk en de „Rationalist Society” in S. Louis, waarvan hij secretaris is, bereid zijn immigranten die naar S. Louis komen, te helpen. Hij schrijft o.a. het volgende: „Onze gehele organisatie zal zeker haar best doen ervoor te zorgen dat elke Hollandse vrijdenker hier behoorlijk ondergebracht wordt. S. Louis wordt aanbevolen als een van de grote steden die geschikt zijn voor nieuw aangekomenen om er zich te vestigen. Tewelkstelling en huisvesting hier is niet zo moeilijk als in de meeste andere grote steden. Persoonlijk zal ik, als drukker, zeer geïnteresseerd zijn in mensen die ditzelfde vak beoefenen, maar ik ben bereid, ieder die komt te helpen met huisvesting, tewerkstelling en sociale omgang.”

Tot zover voor heden. Uit Australië hebben wij niets meer vernomen.

H. A. P.—S.

Drievoudige filmkeuring?

In een „Critisch Commentaar” in de N.R.C. van 16 Jan. wordt er de aandacht op gevestigd, dat voor de Deken van Maastricht en de katholieke burgemeester van Hoensbroek ten aanzien van de film „Zo begint het leven” de goedkeuring van zowel de centrale filmkeuringscommissie als van het katholieke filmkeuringsinstituut blijkbaar nog niet voldoende waren, daar zij poogden met hun kerkelijk, resp. burgerlijk gezag de voorstellingen te verhinderen of te belemmeren. Dat zij op deze wijze demonstreerden, dat katholieke zedelijkheidsnormen niet zo absoluut zijn, als men van katholieke zijde wel eens poneert, kan ons koud laten. Van belang is echter dat zij door dit gebruik (misbruik?) van hun gezag de bioscoopexploitanten, die op grond van de goedkeuringen van de keuringsinstituten te goeder trouw contracten voor deze film afgesloten, ernstig benadeelden. Uiteraard werd dan ook in het Officieel Orgaan van de Ned. Bioscoopbond scherp geprotesteerd. Wij vragen ons af of bescherming tegen dergelijk gebruik van kerkelijk en burgerlijk gezag voor het willen doordrijven van een persoonlijk standpunt niet dringend gewenst gaat worden.

Mx.

Regionale Omroep Noord (R.O.N.)

Voor de Regionale Omroep Noord spreekt op 17 April a.s. des avonds te 19 uur: Dr. O. Noordenbos over Humanisme en Vrijzinnig Protestantisme.

Op 4 September spreekt op dezelfde tijd D. Dijkstra uit Drachten en op 4 December Sake Bouma.

Op plaatsen waar de R.O.N. door storingen moeilijk direct te ontvangen is, kan men in elk geval via de radio-distributie storingsvrij de uitzending van de R.O.N. beluisteren.

Beeldende Kunst in Reproducties en Commentaar

Ook zonder statistieken is het wel duidelijk, dat in de laatste vijftig jaar de belangstelling voor schilderkunstige uitingen gegroeid is. De met didactische bijbedoelingen ingerichte tentoonstellingen, de lezingen en — hier en daar — het onderwijs, hebben tot deze ontwikkeling het hunne bijgedragen, maar de sterkste werking is toch wel uitgegaan van het boek over beeldende kunst en de kleurenreproductie.

Nu hoort men tegenwoordig tegen de laatste nogal wat bezwaren naar voren brengen. „Het is onmogelijk in een drie- of vierkleurendruk aan de fijne nuanceringen en kleurverhoudingen van het originele werk recht te doen wedervaren. Zelfs een 24-kleurendruk zou dat niet kunnen en in laatste instantie betekent de reproductie een vergroving. Wie het publiek daaraan doet gewennen, helpt mede om de smaak te bederven.”

Tot zover de man met de bezwaren, die gelijk zou hebben, als de keuze ging tussen het bezit van een oorspronkelijk werk en dat van een reproductie. Doch zo ligt de zaak nooit. De vraag is immers: wat kan men stellen tegenover de goudgelijste Kitsch-uit-de-schilderijenwinkels, die zo menige huiskamer tot een oord van verschrikking maakt, tegenover de stroom van zoetelijke plaatjes in kalendervorm, waarmee de leveranciers elk jaar opnieuw — en met de beste bedoelingen overigens — hun klanten verblijden? Wat heeft men te bieden aan de man of de vrouw, die slechts zeer zelden een museum kunnen bezoeken en niettemin graag iets bekijken, dat een lust is voor het oog en een rijkdom voor het hart? En bestaat er voor de kunstminnaar, wiens beurs geen jaarlijks reisje naar Italië toelaat, geen andere oplossing dan in koelen bloede de Italiaanse Renaissance te negeren? Die is er wel; in al deze gevallen brengt de kleurenreproductie uitkomst. Toegegeven, een ideale oplossing is het niet, maar het is de enig mogelijke, omdat die voor de meesten financieel bereikbaar is. En wat dat wennen aan een vergroving of vervlakking betreft, ik hoor zulke „gewenden”, eenmaal geconfronteerd met het origineel, nog zo maar niet uitroepen: „De reproductie die ik thuis heb, is veel mooier.” Integendeel, ze zullen de stap naar het oorspronkelijk werk eerder kunnen maken van „de vergroving” dan van de Kitsch uit.

En als de correctie door het origineel niet plaats vindt — wat meestal het geval is —, dan nog vind ik het nauwelijks een bezwaar dat men blijft rondlopen met een ten dele onjuiste voorstelling. Want wie, die b.v. de Nachtwacht aanschouwd heeft, kan met de hand op het hart verklaren, dat hij daar wel een juiste voorstelling van heeft? Scheve en onvolledige voorstellingen van kunstwerken hebben we allemaal, het

werk blijkt altijd weer meer te zijn dan wij er vroeger aan beleefd hebben, en zolang de reproductie nog iets ontsluiten kan, is ze waardevol.

Het is wel nodig, dit als tegenwicht tegen de aanvallen op de reproductie eens nadrukkelijk vast te stellen, vooral nu ook verschillende Nederlandse uitgeverijfirma's zich met hun boeken over kunst mede gaan wenden tot dat deel van het publiek, waarvoor de edities van Braun et Cie, Phaidon, Piper en Skira niet de volle aantrekkelijkheid hebben, omdat de teksten in een vreemde taal gesteld zijn.

Zo verschijnt bij Van Ditmar de serie „Meesterwerken der Schilderkunst”, waarvan kort geleden de deeltjes „De Vlaamse Schilders¹⁾” en „Vincent van Gogh²⁾” zijn uitgekomen. Het zijn bescheiden albums, elk een tiental met zorg gekozen en dikwijls verrassend goed uitgevoerde kleurenrepro-

— door —
P. C. J. REYNE

ducties bevattend, en die — gegeven de kosten die nu eenmaal aan de veelkleurendruk verbonden zijn — zeker niet te duur zijn. Bovendien bevat elk deel een oriënterende inleiding, terwijl bij elke plaat een verklarend commentaar gegeven wordt.

Dr. John B. Knipping O.F.M. toont zich in „de Vlaamse Schilders” een bekwaam kunsthistoricus. Zo werd zijn Inleiding een uiteraard beknopte, maar niettemin verantwoorde beschrijving van de tijd, die hij „de Eerste Gouden Eeuw der Nederlanden” (± 1430 — ± 1540) noemt. De schilderkunst van deze bloeiperiode (Van Eyck, Rogier van der Weyden, Memling, Petrus Christus, Gerard David e.a.) wordt in haar algemene trekken juist gekarakteriseerd, de wisselwerking met Italië, de invloed op de Spaanse en Duitse kunstenaars voldoende duidelijk gemaakt. Als de schrijver echter zijn commentaar op de afzonderlijke werken gaat geven, blijft hij te veel historicus. Hij geeft daar een massa kunsthistorische feiten en jaartallen, raakt problemen als die van de toeschrijvingen aan, en dat alles zal de belangstellende leek koud laten, omdat deze in de eerste plaats een verklaring van de stijleigenaardigheden zal verwachten. Waar Knipping een poging in deze richting doet, debiteert hij onbenulligheden als deze (over de Marteling van de H. Sebastiaan van Memling): „Het koloriet is ongewoon helder, doch de uitdrukking van de soldaten, noch die van de martelaar zelf, verraden iets van de intensiteit van het drama. Dit is een thema, dat Memling blijkbaar niet aan-

gekund heeft.” Als dit waar is, wat is het dan nodig de reproductie van een „blijkbaar” mislukt schilderij in het werk op te nemen? Wat zich hier wrekt, is het aanleggen van een maatstaf, die op Memling niet van toepassing is. De schrijver heeft natuurlijk het recht te wijzen op de starheid en onbewogenheid van de figuren, maar hij heeft daarenboven de plicht om duidelijk te maken, wat de schilder juist met deze starheid wist te bereiken. Wie dat niet zien en zeggen kan, mag zich toch nauwelijks als een kunstzinnige gids opwerpen.

Dan was Dr. J. B. de la Faille met zijn commentaar op de werken van Vincent van Gogh heel wat gelukkiger. Men kon van deze uitmuntende Van Gogh-kenner, samensteller immers van de grote beschrijvende catalogus van Vincent's schilderijen, ook moeilijk anders verwachten. Hij heeft wel degelijk de behoefte gevoeld, om de werken voor de lezer begrijpelijk te maken. Meestal deed hij dat door citaten uit Van Gogh's brieven, soms nog aangevuld door een begripvolle karakteristiek van de geestesgesteldheid, waaruit het werk ontstond.

Bij dezelfde uitgeefster verscheen in de serie: „de Grote Schilders” een rijk geïllustreerde monografie over Gustave Courbet van de hand van de Franse kunsthistoricus Marcel Zahar³⁾ (vertaald door Ph. Ch. Schut). Opmerkelijk goed wordt hier het drama-Courbet gegeven: de felle strijd die de vader van het realisme te voeren had tegen de gevestigde kunststopvattingen van Romantiek en Klassicisme ener- en de verleugende aesthetische begrippen der 19de eeuwse burgerij anderzijds. Wie het leven van deze onafhankelijke schilder, die er in slaagde de geest van het volk in de kunst te leggen, wil leren kennen, mag niet nalaten dit boek te lezen. Hij zal enkele uitspraken van de schrijver echter met een korreltje zout moeten nemen. Deze ziet zijn held namelijk te veel als de grote revolutionnaire, die pas in onze twintigste eeuw, waarin — aldus Zahar — de verwarring de grondslag der schilderkunst aantastte en de kunst in haar uitingen ontspoord is, tot volledige erkenning kon komen.” Met welke uitspraak dan uit liefde en bewondering voor Courbet de Courbets van onze tijd bekogeld worden met dezelfde dooddoeners, die de Meester van Ornans wel gekrenkt, maar in zijn werkzaamheid gelukkig niet gestoord hebben.

1) Dr. John B. Knipping O.F.M. De Vlaamse Schilders f 4,90.

2) Dr. J. B. de la Faille, Vincent van Gogh f 4,90.

3) Marcel Zahar, Gustave Courbet f 5,90.
Alle drie uitgaven van v/h Van Ditmar N.V., Amsterdam, Antwerpen.

Ontvangen Boeken

Prof. Dr. W. F. Wertheim, *Herrijzend Azië, Opstellen over de Oosterse samenleving*, 187 blz., van Loghum Slaterus, Arnhem, 1950, f 6,90.

De gebeurtenissen in Azië zijn voor ieder mens, maar toch vooral ook voor ons Humanisten, van zo overweldigend belang, dat ieder goed boek aan deze opstanding gewijd, talrijke lezers verdient. Zo is het ook met dit duidelijke, overzichtelijke boek van Wertheim. Ik heb er eigenlijk maar een bezwaar tegen en dat is: de titel. Het handelt n.l. overwegend over Indonesië, maar wat W. daarover schrijft is dan ook dubbel en dwars de moeite waard en uiterst geschikt om spinrag uit hoofden weg te vegen — voorzover dat nog kan gelukken — en enkele heilige huisjes, die volkomen uit de tijd zijn, in elkaar te stoten.

Het laatste hoofdstuk houdt zich wel met het totale Aziatische probleem bezig en een klein citaatje uit deze uitdaging door het Oosten? wil ik de lezers van dit blad niet onthouden. De „revolt of Asia” bevat drieërlei uitdaging aan het Westen:

De eerste is die van extreme armoede en ellende van de volkeren van Azië. De koloniale en half-koloniale gebieden zijn, om de woorden van Burghardt Du Bois te bezigen: *the slums of the world*, de sloppen van de wereld.

„Voor de humanist mag de erkenning van de menselijke waardigheid niet beperkt blijven tot de naaste buurman. Mogen wij Westerlingen, wij humanisten toestaan dat meer dan de helft van de mensheid zich in deze mensonwaardige toestand bevindt? Mag de wereldorganisatie deze *slums of the world* laten voortbestaan met als gewetenstopper dat de Oosterling nu eenmaal het liefst in sloppen woont?”

De andere twee uitdagingen zijn minstens zo belangrijk, leest u die maar zelf in dit, zeer aanbevelenswaardige, boek.

P. SCHUT.

Mr. Abel J. Herzberg, *Tweestroomland*, van Loghum Slaterus, Arnhem, 1950, f 5,90.

Deze dagboekbladen uit Bergen Belsen, oorspronkelijk in „De Groene” verschenen onder de titel: *Relaas van beproeving en standvastigheid*, en thans in boekvorm verschenen, vormen een waardig en aangrijpend gedenkschrift van een mensonwaardig gebeuren.

Mx.

Singel 262/1950, Querido/ABC, A'dam, 1950, f 0,85. Het jaarboekje van de beide uitgeverijen, die op Singel 262 te Amsterdam gevestigd zijn, bevat een aantal biografieën van Nederlandse auteurs, van wie in 1950 werk uitgegeven werd, alsmede een lijst van de bij deze uitgeverijen sinds 1945 verschenen boeken, voor zover die nog leverbaar zijn.

Gedicht en Lezer

door P. C. J. REYNE.

Een roman, een figuur uit een boek, ze kunnen de lezer bijblijven als een stuk beleefde werkelijkheid; de verbeelde wereld van het boek kan even grote geldigheid verkrijgen als de wereld, die we gewoon zijn de werkelijke te noemen.

Waaruit is deze macht van het boek te verklaren? Toch alleen maar uit het feit, dat de schrijver zijn verbeeldingen ziet als absolute waarheid en ze door zijn macht over de taal als realiteit weet te doen aanvaarden. Bij schrijvers en dichters is juist het verbeeldingsleven zeer sterk ontwikkeld. Wat door hun verbeeldingsleven wordt opgeroepen, is voor hen dikwijls belangrijker dan de waarneembare wereld.

Van deze oppermacht van het droombeeld spreekt het gedicht van Han G. Hoekstra. De dichter vertelt, dat hij een ceder in zijn tuin heeft geplant en hij houdt dat vol, ook tegenover degene, die niets anders ziet dan de werkelijkheid: een armzalige, vuile binnenplaats, afgesloten door een met schimmel bedekte blinde muur. Zo overtuigd is de dichter, dat wat hij ziet, ook inderdaad aanwezig is, dat hij uitroept: „Als ge hem niet ziet dan is dat onwil”. Voor hem staat er een ranke boom in het herfstlicht, onaantastbaar, door geen enkele macht te vernietigen.

Zo wordt deze ceder tot zinnebeeld van een idealisme, dat zich handhaaft dwars tegen het ongelooft en het onverstand van de wereld in.

DE CEDER.

*Ik heb een ceder in mijn tuin geplant,
Gij kunt hem zien, gij schijnt het niet te willen.
Een binnenplaats meesmuilt ge, sintels, schillen,
Een schimmel die een blinden muur aanrandt,
Er is geen boom, alleen een grauwe wand.
Hij is er, zeg ik, en mijn stem gaat trillen.
Ik heb een ceder in mijn tuin geplant,
Gij kunt hem zien, gij schijnt het niet te willen.*

*Ik wijs naar buiten, waar zijn ranke, prille
Stam in het herfstlicht staat, onaangerand,
Niet te benaderen voor noodlots grillen,
Geen macht ter wereld kan het droombeeld drillen.
Ik heb een ceder in mijn tuin geplant.*

Uit: „PANOPTICUM”.

HAN G. HOEKSTRA (geb. 1906).

Tau-Te-Tsjing, het Boek van Weg en Deugd, vertaald en toegelicht door Dr. J. L. L. Duyvendak, tweede herziene druk (Van Loghum Slaterus, Arnhem, 1950) f 4,90.

Deze tweede uitgave van de vertaling en bewerking door Prof. Duyvendak van dit klassieke stuk Chinese wijsbegeerte is niet alleen een herdruk. De vertaling zelf is herzien, de inleiding en de aantekeningen zijn uitgebreid en verduidelijkt, en het geheel heeft ongetwijfeld nog aan waarde gewonnen. Zoals in het voorwoord vermeld, heeft de vertaler in de acht jaren, die verliepen na de uitgave van de eerste druk, niet stilgezeten. Uit het feit, dat bij deze uitgave nog een los blaadje met aanvullingen en verbeteringen gevoegd is, blijkt, dat hij ook nu nog niet stil zit.

In het Chinese denken wordt de ethiek,

het gedrag van de mens, centraal gesteld. Maar terwijl het Confucianisme hierbij vooral van de traditie, de vorm, de uitwendige norm uitgaat en in wezen conservatief is, is de wereldopvatting van het Tau-isme dynamisch, aanvaardt het de betrekkelijkheden, geldt de harmonie als kernpunt.

Door de uitvoerige toelichtingen is de op zich zelf vaak vrij duistere tekst van *Tau-Te-Tsjing* toegankelijk voor de leek geworden. Wij kunnen het dan ook warm aanbevelen.

Mx.

Marianne Philips, *Henri van de Overkant*, 4e druk, ABC, A'dam, 1950, f 6,75.

Een herdruk van een zeer goede roman.

Mr. N. S. Blom, *Nederland in de Veiligheidsraad*, 16 blz., Ned. Inl. Dienst voor de Ver. Naties, 1951, f 0,10.

Levensbeschrijvingen of schoolopstellen

Een van de meest opmerkelijke boeken na de eerste wereldoorlog waren de „Kriegsbriefe gefallener Studenten“. Natuurlijk was deze verzameling niet representatief voor de hele intellectuele Duitse jeugd, laat staan voor „de“ generatie van 1914/18. Maar diep aangrijpend was de ernst, de zuiverheid en de hartstochtelijke intensiteit, waarmee die jonge mensen in hun brieven aan ouders, vrienden of verloofden trachtten het geweldige gebeuren om hen heen te verwerken en er — cosmis, maatschappelijk en politiek — een zin aan te geven.

Met grote verwachting greep ik nu naar het boek „Jugend unterm Schicksal — Lebensberichte junger Deutscher“ (Wegner-Verlag-Hamburg). Het boek bevat 71 opstellen van Duitse jongens en meisjes, uitgezocht uit enige duizend curricula vitae van eindexaminaandi. De uitgevers bieden deze verzameling aan als representatief voor de Duitse jeugd van de tweede wereldoorlog. Dat is niet weinig. Wat zeggen de beschrijvingen zelf?

De schrijvers hebben verschrikkelijke dingen meegemaakt. Zij weten in een uitmuntende stijl erover verslag uit te brengen. Haast allen tonen, dat zij aan hun lot groeien en er zich door lieten louteren. Tot zover zijn de verhalen aangrijpend, ontroepend en hoopgevend.

Maar met zulke beschrijvingen van leed en aanvaarding zouden enige miljoenen jongeren tussen Polen en Israël enige duizenden boeken vol kunnen schrijven. Wat wij nu graag wilden weten is: hoe verwerkte de Duitse jeugd het gebeuren, welke gevolgtrekkingen maakte zij — met het oog op het eeuwige en op mens en wereld?

Doch zelfs in de individuele, persoonlijke sfeer blijft alles zeldzaam vaag, gefatsoeneerd, probleemloos. Men wordt opgeroepen, men werkt en vecht in vreemde landen, men vlucht, men aanschouwt en ondergaat onnoemelijke ellende, men verliest of herwint zijn geloof in god en men wenst innig een zinvoller leven terug te vinden. Een conflict tussen de generaties bestaat niet, evenmin als het seksuele vraagstuk. Hoe verschrikkelijk het is, je „Heimat“ te verliezen, aan de wreedheid van „mongolische Horden“ uitgeleverd te zijn of met „brutale Rücksichtslosigkeit“ je huis uitgezet te worden — dit alles blijft een uitsluitend interne Duitse aangelegenheid. Eén keer ziet een meisje in Polen de troosteloze ogen van gevangenen, die door huns gelijken als beesten opgesloten zitten; zij ziet de bittere nood van dit volk en staat onthutst („Fassungslos“) tegenover zijn haat. „Voor het eerst kwamen gedachten in mij op, die boven de belangen van ons land uitgingen.“

Hier breekt iets door, vaag en schuchter nog, maar daar is hoop en men voelt het innige verlangen deze jonge mens nog enige

stappen verder te leiden: het eigen leed, het leed van het eigen land te leren zien als het leed aller mensen, waaraan wij allen mede schuldig zijn en dat wij met z'n allen kunnen bestrijden.....

Uit welke milieus komen eigenlijk deze „Abiturienten“, die volgens de uitgevers representatief zijn voor de Duitse jeugd 1945? Er bestond immers een aanzienlijke en tot ieder offer bereide oppositie tegen Hitler in socialistische, in kerkelijke en zelfs in de kringen van de adel. Daarvan is in dit boek niets te merken. Niet één jongen of meisje met Kaïn-gevoelens, niet één in het verschrikkelijke conflict, terwille van een hoger beginsel de nederlaag van het eigen volk te moeten wens.

Men houdt een beetje soldaten-gekanker al voor een kritische „Einstellung“. De capitulatie is voor de meesten een donderslag uit heldere hemel. Dan volgen soms wel woorden van „grenzenloos Hass“ tegen Hitler, die het zover heeft laten komen! Zo als men in 1918 op Kaiser Wilhelm en Ludendorff afgaf, die nu plotseling alles gedaan hadden. Een Joodse jongen of meisje was toevallig niet onder die duizenden curricula vitae van de Abiturienten... en deze Abiturienten wisten niets van hun curricula mortis... Doch van één meisje echter werd de vader door het Volksgericht ter dood gebracht. Maar alles blijft ook hier vaag en gepolijst. Deze Waltraut spreekt alleen over „Onrechtvaardigheid“. En de waarlijk ontstellende reactie op de marteling en het vermoorden van haar eigen vader „fasste meine Schwester in die schlichten (sobere) Worte zusammen: „Vater, wir werden uns Deiner nie schämen.“ Dat was inderdaad zeer „schlicht“.

Verwonderlijk is ook, dat niemand een poging doet, om die huiveringwekkende gebeurtenissen, die zo diep in zijn leven hebben ingegrepen, denkend te doorgronden en te verbinden, — ze in verband te brengen met hetgeen de generatie van de ouders en hij zelf gedaan en gewild hebben; ook algemene maatschappelijke machten, zoals nationalisme, kapitalisme enz., blijven buiten beschouwing. Al deze vragen van schuld, verantwoordelijkheid, geschiedenis, economische oorzaken en gevolgen worden nog

niet eens als probleem gezien.

En dit boek beweert het „dokumentarische Antlitz“ van de Duitse oorlogsgeneratie te tekenen! Het zegt zelfs niet veel over die kleine klasse, waar de jonge schrijvers uit voortkomen — zij typeren niet eens deze jongeren zelf. Waarom zijn hun betogen zo academisch, vaag en gefatsoeneerd? Zij schreven voor hun „Studienräte“ en het eindexamen, terwijl die studenten van 1917 hun hart en ziel voor de meest vertrouwden openden — ten overstaan van dood en eeuwigheid...

Wij hebben ook met andere kringen van de Duitse jeugd contact, die iets begrepen hebben van hun schuld en verplichting tegenover zich zelf en tegenover de wereld, en die het ontzagelijke leed en de verschrikkelijke ervaring van hun jeugd vruchtbaar willen maken voor een ander en belangrijker „eindexamen“.

H. H.

ONTVANGEN BOEKEN

Lisa Tetzner, *Levende Bezems*, 4 dln. à f 2,90, v. Ditmar, A'dam, 1950. ± 12 jaar en ouder.

Een verhaal over de naar Italië verkochte Zwitserse schoorsteenvegersjongens, door plaatsing in tijd en omgeving in hoge mate interessant, vol belangwekkende details omtrent omstandigheden, landstreken en gewoonten, en rake typering van mensen, alles zonder een spoor van „belering“. Realistisch en romantisch tegelijk, op een eenvoudige kernachtige wijze geschreven, recht uit het hart komend, recht tot het hart gaand. Het beste voedsel voor het zich ontwikkelende jeugdige geestes- en zieleleven dat men zich denken kan.

T. M.—N.

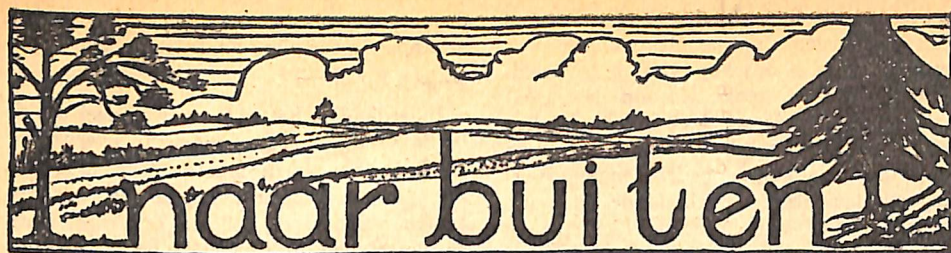
C. W. Ceram, *Goden, graven en geleerden*, vertaald uit het Duits, Van Ditmar, A'dam, 1951, f 17,50.

Een roman der archaeologie noemt de schrijver zelf zijn werk. En inderdaad, de in het algemeen der geachte stof van de oudheidkundige wetenschap wordt in zijn handen tot een boeiend verhaal van oude culturen, van schatgravers avonturen, van ontraadseling van geschriften. Nochtans wetenschappelijk verantwoord. Een waardevol boek voor de belangstellende leek.

Mx.

MENS EN WERELD

is het orgaan van het Humanistisch Verbond. Redactieraad: Dr. J. C. Brandt Corstius, Ing. B. J. Max, Mr A. Stempels, Dr G. Stuiveling. Adres Redactie: Amersfoortseweg 80, Soesterberg. Copie vóór 1e van de maand inzenden. — Adres Administratie: Bleyenburgerstraat 1, tel. 10163, Utrecht. Postgiro 304960 t.n.v. Humanistisch Verbond te Utrecht — Advertentie-tarieven op aanvraag. Kleine advertenties voor particulieren f 1,— per regel: kolombreedte 58 mm. — Abonnementscondities: Leden gratis, niet-leden: f 2,50 per jaar. Buitenland f 3,—. — Prijs losse nummers f 0,20. — Inlichtingen betr. lidmaatschap en aanmeldingsformulieren Humanistisch Verbond worden verstrekt door Centraal Bureau, Bleyenburgerstraat 1, Utrecht.

In deze rubriek „Naar Buiten” zullen we weer enkele dingen nauwkeuriger kunnen aangeven en zo komt dan langzamerhand ons plan voor het zomerwerk in vaste vormen. T.a.v. de familie-kampen te Ommen zijn er enkele ingrijpende veranderingen gekomen sinds de vorige rubriek, we verzoeken de deelnemers en a.s. deelnemers daar goed op te letten. Met de zomerschool zijn we nog steeds niet zover, dat we de namen van de leraren van deze school reeds kunnen noemen, maar wel kunnen we zeggen, dat er onderhandelingen worden gevoerd met de beste mensen, die we voor dit werk beschikbaar hebben. Dan is het programma ook nog uitgebreid met een jongeren-kamp voor jongeren van 14—18 jaar, meisjes en jongens te samen. We hadden n.l. reeds in het programma opgenomen een aantal scholieren-kampen, maar de aandrang om nu ook een kamp te houden voor andere jongeren van dezelfde leeftijd werd zo groot, dat we daar gaarne voor bezweken zijn. Het loont dus alleszins de moeite deze rubriek nog eens met aandacht door te lezen, te meer daar nu ook stilliger mededelingen over de prijzen zijn opgenomen. Over het algemeen liggen deze wat hoger dan verleden jaar, eenvoudig omdat wij zelf ook meer moeten betalen.

Zomerschool 1951.

18—25 Juli op het Maarten Maartenshuis te Doorn.

Leiding: Dr. J. van Praag.

Onderwerp: Aspecten van het huidige Humanisme.

Lessen: Sociaal Humanisme.
Cultureel Humanisme.
Religieus Humanisme.
Existentialistisch Humanisme
Humanisme als opdracht.

Prijs: f 35,— per persoon per week.

Het Maarten Maartenshuis bevat slaapkamers van 8 tot 10 personen. Met lichte corvee (o.a. bed opmaken, tafeldekken, afwassen) zullen de deelnemers moeten helpen. Naast het lesprogramma zal voldoende tijd worden uitgetrokken voor ontspanning, hoewel een ieder zich bedenke dat het hier gaat om een zomerschool.

4—11 Augustus op Den Alerdinck te Heino (bij Zwolle).

Leiding: H. Lips.

Onderwerp: Humanisme en Cultuur.

Lessen: Humanisme in de Europese Cul-

tuur.

Secularisering van het wereldbeeld.
Humanisme in de kunst.
Humanisme in de levenspraktijk.
Cultuur-optimisme of -pessimisme.
Humanisme en Culturele verantwoordelijkheid.

Prijs f 35,— per persoon per week.

Den Alerdinck en het Maarten Maartenshuis zijn wat slaapgelegenheid en corvee betreft ongeveer gelijk.

Familie-kampen te Ommen.

28 Juli tot 4 Augustus Familiekamp in tenten
Leiding: H. Lips.

Opzet: Zelf (gemeenschappelijk) koken, overdag gezinnen vrij, 's avonds kinderen in de tent, ouders gemeenschappelijk samen-zijn.

Prijs: Kinderen tot 12 jaar: f 16,— per week.

Volwassenen en kinderen boven 12 jaar: f 18,— per week.

4—11 Augustus Familiekamp in huize Henan te Ommen.

Leiding: J. Doets.

Men ziet de verandering, de losse huisjes zijn voor deze week (en de volgende) geruild voor één groot huis. Huize Henan heeft vele gezinskamers en natuurlijk ook een eetzaal en een conversatie-zaal. De corvee zal er slechts licht zijn. Er zijn dus aan deze ruil vele voordelen verbonden. De ligging van het huis echter is iets minder gunstig dan het prachtige terrein dat we verleden jaar hadden.

Maximum aantal deelnemers (kinderen inbegrepen): 90.

Prijs: Kinderen tot 7 jaar: f 19,— per week.

Kinderen 7—12 jaar: f 25,— p. week.

Volwassenen en kinderen boven 12 jaar: f 30,— per week.

11—18 Augustus Familiekamp in Huize Henan te Ommen.

Leiding: C. H. Schonk.

Voorwaarden: Dezelfde als in de week van 4—11 Augustus.

18—25 Augustus Familiekamp in houten huisjes op de Bestmenerberg te Ommen.

Leiding: W. Coenders.

Maximum aantal deelnemers (kinderen inbegrepen): 80.

Ieder gezin komt in een houten huisje, gegeven wordt in een grote conversatie-tent, daar hebben ook de gemeenschappelijke

programma's plaats.

Prijs: Kinderen tot 7 jaar: f 19,— per week.

Kinderen van 7—12 jaar: f 25,— per week.

Volwassenen en kinderen boven 12 jaar: f 30,— per week.

In alle familie-kampen van 4 tot 25 Augustus is er een aparte leiding voor de kinderen.

Kinderkampen.

Deze worden gehouden in dezelfde weken als de Zomerschool plaats heeft:

18—25 Juli te Blaricum.

Leeftijd: 7 tot 14 jaar.

Prijs: f 23,— per week per kind.

4—11 Augustus te Ommen.

Voorwaarden: Dezelfde als in het kinderkamp te Blaricum.

Jongerenkamp van 11—18 Augustus te Wezep.

Leiding: Cor Sjollema.

Leeftijd: 15—18 jaar.

Prijs: f 20,— per week.

Voor de Zomerscholen en alle bovengemelde kampen geve men zich ten spoedigste op bij: **Centraal Bureau Humanistisch Verbond, Bleyenburgerstraat 1, Utrecht.**

Bij aanmelding is, boven de kampprijs, f 0,50 per persoon per week verschuldigd voor administratiekosten. Postgiro 304960.

Naast de genoemde kampen worden nog georganiseerd:

Jongeren-kampen door de Humanistische Jongeren Gemeenschap.

Leeftijd: 17—30 jaar.

Inlichtingen en opgaven: Arie Mijster, Tuyl van Serooskerkeplein 3¹, Amsterdam.

Scholieren-kampen te Wezep.

Tijden: 1e week: 19—26 Juli voor 15 jaar en ouder.

2e week: 26 Juli—2 Augustus voor 15 jaar en jonger.

3e week: 2—9 Augustus voor 15 jaar en ouder.

Prijs: f 25,— per persoon per week.

Deze kampen worden georganiseerd in samenwerking van het Humanistisch Verbond en de Studenten Vereniging op Humanistische Grondslag.

Inlichtingen en Kampfolder: W. Geerts, Nieuwe Laan 56, Delft.

Studenten-kamp.

Voor studenten en novieten organiseert de S.V.H.G. een kamp van 2—9 Juli te Wezep. Prijs: f 20,— per week.

ATTENTIE

De kaderdagen in 1951/1952 zullen gehouden worden op 11 November 1951 en 17 Februari 1952.

Aan de gemeenschapssecretariaten wordt verzocht op deze data geen plaatselijke bijeenkomsten te organiseren.

VOORSTELLEN

Voorstel Voorburg—Rijswijk.

Het congres nodigt het hoofdbestuur uit, stappen te doen om het Humanistisch Verbond te doen vertegenwoordigen in de bestuursorganen van het Rode Kruis.

Toelichting:

Waar het arbeidsterrein van het Rode Kruis zich ook uitstrekt over de grote groep buitenkerkelijken, komt het ons gewenst voor dat in de bestuursorganen van het Rode Kruis, zowel landelijk als plaatselijk, mede van deze zijde invloed wordt uitgeoefend.

Prae-Advies:

Het H.B. is bereid mogelijkheid en wenselijkheid van een dusdanige vertegenwoordiging, hetzij vanwege het H.V., hetzij vanwege Humanitas, te onderzoeken. Aldus opgevat kan het voorstel naar de mening van het H.B. zonder bezwaar worden aangenomen.

Amendement Musselkanaal op voorstel Soest:

Het congres enz. besluit dat over het jaar 1951 70 % van de contributie afgedragen zal worden aan het C.B., waarna de afdracht weer teruggebracht zal worden op 50 %.

Prae-Advies:

Onder verwijzing naar het advies bij het voorstel Soest, geeft het H.B. als zijn mening te kennen dat bijzondere maatregelen inzake de contributie-afdracht van jaar tot jaar dienen te worden vastgesteld.

Het H.B. geeft derhalve de voorkeur aan de volgende formulering: „Het congres enz. besluit dat over het jaar 1951 boven de normale afdracht een extra bijdrage van 20 % van de contributie ter beschikking van het C.B. zal worden gesteld.”

Voorstel Amersfoort:

Het congres verzoekt de redactie van Mens en Wereld in de komende tijden meer aandacht te schenken aan het Aziatische probleem en alle belangrijke vraagstukken die daarmee verband houden.

Prae-Advies:

Het H.B. heeft tegen dit voorstel geen bezwaar, mits hiermee bedoeld wordt in het bijzonder aandacht te besteden aan de religieuze en levensbeschouwelijke inzichten en stromingen van het Oosten.

Voorstel Utrecht:

Het Humanistisch Verbond, de ontwikkeling van de internationale toestand gadeslaand, constateert, dat deze dreigt uit te lopen op een catastrofale ontknoping, waardoor mensen en menselijke waarden op ontstellende wijze zullen worden vernietigd.

Het doet een dringend beroep op verstand en geweten van een ieder om te trachten

deze catastrofe te verhinderen. Het verbond heeft met instemming kennis genomen van hetgeen in de boodschap van de Wereldraad der Kerken, zoals deze op de vergadering van Bièvres werd opgesteld, te dien aanzien wordt gezegd.

De daarin gevolgde gedachtengang vervolgens, spreekt het verbond de hoop uit, dat de volken der aarde tot het inzicht mogen komen, dat de zinloze vernietiging te voorkomen is mede door de vorming van een wereldgemeenschap door alle volkeren der aarde, waarbij zij zich vrijwillig onderwerpen aan algemeen aanvaardbare en aanvaarde wereld-rechtsregels, onder gelijktijdige overdracht van een deel hunner soevereiniteit aan een federale wereldregering, ter handhaving van het wereldrecht.

Toelichting:

Het Humanistisch Verbond is geen politieke instelling en het houdt zich dan ook buiten alle politiek. Maar als de politieke ontwikkeling voert tot het in gevaar brengen van de beschaving, tot bedreiging van de normen van zedelijkheid, van de basis van het humanisme, dan moet het Humanistisch Verbond zijn stem laten horen. Niet omdat het meent nú wel op politiek terrein te moeten treden, maar omdat deze ontwikkeling zo zeer indruist tegen de beginselen van het Humanistisch Verbond, dat dit hiertegenover stelling moet nemen.

Het Verbond getuige daarom tegen de oorlog, maar evenzeer tegen de ongebreidelde oorlogsvorbereiding en het sluiten zich aan bij de Boodschap van de Wereldraad der Kerken.

Het zeggen dat men tegen oorlog is, is een goedkope waarheid verkondigen. Het is een negatieve verklaring. Leiding geeft men pas als men ook een doel stelt. Als doel moet het Humanistisch Verbond een wereldbeeld stellen, waarin de verwezenlijking van het streven van het Verbond wel mogelijk is. Dat nu kan uitsluitend gebeuren in een wereld, waarin de geweldige spanningen die tot een ontlading moeten komen, opgeheven zijn, waar dus de totale oorlog, onbestaanbaar is. Een wereldfederatie opent de mogelijkheid zo'n wereldbeeld te bereiken. De voorwaarden voor de vorming van een wereldfederatie zijn in de resolutie genoemd.

Prae-Advies:

Het is een illusie te menen, dat over dit onderwerp algemeen humanistische richtlijnen zijn uit te stippelen, die meer aangeven dan wat iedere humanist uit zichzelf al erkent. Door aanneming van dit voorstel zou men de indruk wekken, dat een eenvoudige oplossing mogelijk is voor een even ingewikkeld als ernstig probleem. Het H.B. moet aanneming van dit voorstel dan ook ontraden.

Vraag Den Haag:

3. Acht het H.B. het gewenst dat de gemeenschappen de reiskosten der congresafgevaardigden geheel of gedeeltelijk zelf

dragen, tenminste voorzover de gemeenschappen meer dan 50 leden tellen?

Prae-Advies:

Inderdaad is het H.B. van oordeel dat de in de vraag vervatte suggestie overweging verdient, aangezien met de toeneming van het aantal gemeenschappen de congreskosten buitensporig stijgen. In verband met de verschillen in financiële positie der gemeenschappen en tevens gelet op het reglement, dient echter het karakter der vrijwilligheid bewaard te blijven.

Vraag Eindhoven:

4. Is het H.B. bereid de instelling te bevorderen van een uitleenbibliotheek van boeken over het humanisme?

Prae-Advies:

De kern van zulk een bibliotheek is reeds gevormd; uitbreiding ervan verdient aller aandacht. Voor de organisatie der uitlening zijn echter vrij belangrijke middelen nodig, waarover het Verbond op dit moment nog niet beschikt.

NOTA VAN WIJZIGING OP HET JAARVERSLAG 1950.

In het najaar van 1950 zijn met het bestuur van de Jongeren-Gemeenschap langdurige besprekingen gevoerd, die uitliepen op de voorlopige financiële regeling, gepubliceerd in het jaarverslag 1950, hoofdstuk „organisatie”, 7e alinea. Inmiddels is gebleken dat de jongeren zelf de door hun bestuur gemaakte afspraak niet konden accepteren; met name de contributie van f 12,— werd te hoog geacht. De moeilijkheid vloeit ten dele voort uit het feit, dat de H.J.G. tegelijk deel van het Verbond is en een tamelijk zelfstandig karakter draagt. Dit laatste brengt mee, dat de Gemeenschap voor ontplooiing van zijn werkzaamheden over niet al te beperkte middelen moet kunnen beschikken. Tevens moet erkend worden, dat de H.J.G. er naar redelijke verwachting beter in zal slagen om de jongeren aan te trekken dan het Verbond als geheel, wat uiteraard een belang van de eerste orde is; niet in het minst als men bedenkt, dat deze jongeren na hun dertigste jaar automatisch gewoon lid worden. Op grond van deze feiten en overwegingen zijn de besprekingen dan ook voortgezet. Het hoofdbestuur is nu geneigd met de H.J.G. voor het jaar 1951 de volgende regeling te treffen:

De leden van de jongerengroepen zijn automatisch lid van het Verbond, terwijl het hoofdbestuur optreedt als Raad van Advies, die in principiële vragen moet worden gehoord. Met ingang van 1 Januari 1951 zullen over en weer waarnemers bij de hoofdbesturen worden uitgewisseld. De contributie voor de H.J.G. bedraagt voor al zijn leden f 8,40, derhalve overeenkomende met een inkomen van ongeveer f 3000,— van de normale contributieschaal. In af-

Het congres wordt gehouden op 7 en 8 April in de Schouwburg te Deventer.

Zij die als niet-afgevaardigden van gemeenschappen, dus als belangstellenden het congres willen bijwonen, dienen dit **onverwijld** op te geven aan het organisatiecomité, p.a. Mevr. C. J. Blikslager, Sylvaanusstraat 10, Deventer.

Voor deze bezoekers is ditmaal, gezien de grote capaciteit van de zaal, **GEEN** deelnemersprijs verschuldigd.

Indien deze categorie deelnemers wenst mee aan te zitten aan de gemeenschappelijke maaltijd, dan dient dit tegelijk met de aanmelding opgegeven te worden, terwijl in dat geval een bedrag van f 2,80 per persoon overgeschreven dient te worden op postgiro 528375 t.n.v. Humanistisch Verbond te Deventer.

Indien men **absoluut niet zelf** voor logies in Deventer of omliggende plaatsen kan zorgen, kan men bij de aanmelding om logies verzoeken, dat gratis verstrekt wordt voorzover men niet ondergebracht wordt in een jeugdherberg.

Het programma van het congres luidt als volgt:

Zaterdag 7 April

15.00—16.00 uur: Aanmelding.

16.00—18.30 uur: 1e zitting.

18.30—20.00 uur: Broodmaaltijd.

(brood meebrengen).

20.00—± 22.00 uur: Openbare zitting.

Rede Dr. J. C. Brandt Corstius.

Voordracht van

Jan Musch:

1. De parabel „De drie ringen” uit Nathan der Weise van Lessing.

2. „Het hart dat zichzelf verried” van E. A. Poe

3. Forumscène uit Julius César van Shakespeare.

Toegangsprijs voor **niet-leden** f 1,50, belasting inbegrepen.

Zondag 8 April

10.00—12.00 uur: Tweede zitting.

12.00—13.30 uur: Maaltijd.

13.30—16.00 uur: Derde zitting.

wijking van artikel 20 lid 2 ware vervolgens te bepalen, dat voor leden der jongere groepen, zowel aan het C.B. als aan de gemeenschap van het Verbond waarvan zij lid zijn, een jaarlijkse contributie verschuldigd zal zijn van f 0,50. De subsidies van hoofdbestuur en gemeenschappen kunnen dan beëindigd worden.

I. VIJLBRIEF, secretaris.

CANDIDATEN FINANC. COMM.

A. Schuur, Utrecht.

Mevr. A. Treurniet—Wiersma, Den Haag.

D. T. Winter, Velsen.

HOOFDBESTUUR.

De Libertijn, orgaan van de H.J.G.

Een hartelijk welkom aan De Libertijn, het eigen maandblad van de Humanistische Jongeren Gemeenschap. Niet-leden van de H.J.G. kunnen zich op De Libertijn abonneren voor f 1,85 per jaar bij Doude Mooyman, Wilgenstraat 118, Haarlem-N.

Laren-Blaricum.

Op 14 Febr. jl. werd een gemeenschap Laren—Blaricum opgericht, waarvan ook de leden van het nabijgelegen Huizen deel zullen uitmaken. De start met een ledental van 35 mag gunstig genoemd worden. Dr. J. C. Brandt Corstius hield een inleidende voordracht over „Gezond en ongezonder geestelijk leven in Nederland.”

Leden van het H.V., die adressen hebben van belangstellenden in Laren, Blaricum of Huizen, wordt verzocht deze op te geven aan de heer F. Voskuyl, Ruitersweg 41, Laren N.H.

Anker Clubwerk Amsterdam.

De Stichting Anker Clubwerk Amsterdam, in het leven geroepen door de Dienst Niet-Gegrepen Jeugd, waarin ook het H.V. vertegenwoordigd is, stelt zich voor binnenkort naast het Clubhuis aan de Prins Hendrikkade te Amsterdam een tweede clubhuis voor massa-jeugdwerk te openen in Amsterdam Noord. In verband hiermede heeft het Bestuur een actie op touw gezet om aan haar werk meer bekendheid te geven en om geld in te zamelen voor dit belangrijke sociale werk. Het Bestuur van de Stichting zal gaarne aan belangstellenden inlichtingen verstrekken over haar werk, doel en streven. Adres: Prins Hendrikkade 142, Amsterdam. Giften op postgiro 13500 van Gemeentelijk Girokantoor Amsterdam, onder vermelding van: „bestemd voor A 570, t.n.v. Chr. Meyer, Diamantstraat 49 II”.

Studie-reizen voor jongeren naar Skandinavie.

Het vorig jaar hebben ruim 30 jongeren van organisaties aangesloten bij de Moderne Jeugd Raad een zeer geslaagde twaalf-daagse studie-reis naar Denemarken gemaakt.

Het Bestuur van de Moderne Jeugd Raad heeft besloten om dit jaar weer met een nieuwe groep jongeren zo'n reis naar Denemarken te maken en voor hen die daarvoor belangstelling hebben, een wat grotere studiereis te organiseren naar Zweden en Noorwegen.

De reis naar Denemarken begint Zaterdag 21 Juli, die naar Zweden/Noorwegen Zaterdag 28 Juli. Voor inlichtingen en opgave: Moderne Jeugdraad, Keizersgracht 717, Amsterdam-C.

VAN OVER DE GRENZEN

„Die Ethische Gemeinde” in Wenen.

Al is deze vereniging nog klein, zij kan ons bijzonder interesseren omdat haar wijze van werken, naar het ons wil voorkomen, veel wegheeft van de onze. Zij houdt Zondagochtendbijeenkomsten met lezingen en muziek; zij wil wereldlijke zielszorg geven en heeft daartoe een bureau opgericht, waar men bij zielsconflicten en opvoedingsmoeilijkheden advies kan krijgen. Bij excursies, die onder leiding gehouden worden, staan speciaal de bezoeken aan sociale inrichtingen, zoals blindeninstituten, opvoedingstehuizen enz. in het middelpunt van de belangstelling. De „Ethische Gemeinde”, wier leider Dr. Wilhelm Börner gedurende de oorlogsjaren in de Amerikaanse kringen van de Ethical Societies verkeerde, wil een centrum in humanistische zin zijn voor het buitenkerkelijk deel der bevolking van Oostenrijk. H. A. P.—S.

AURORA

Opgericht
1887

SLUIT ALLE SOORTEN

levens
studie
pensioen } verzekeringen

DE BEDRIJFSWINST WORDT VOOR SOCIALE DOELEINDEN BESTEED

Nadere inlichtingen.

N.V. Levensverzekering Mij. „AURORA” Herengracht 62, A'dam-C. Tel. 47006 42878

BELANGRIJKE LECTUUR

Dr. J. P. van Praag, Modern Humanisme

Een renaissance?

„Dit boek is geboren uit de behoefte aan een verantwoorde levensbeschouwing op niet godsdienstige basis, die zowel fundament voor het persoonlijk leven als richtlijn voor een cultuurscheppende activiteit zou kunnen zijn. Deze levensbeschouwing is het moderne humanisme, waarvan dit boek getuigt.”

251 bladzijden — gebonden, verlaagd in prijs van f 7,50 tot f 3,90

(Voor leden van het Verbond f 2,90).

Wordend humanisme

Een historisch overzicht door Dr. D. Loenen, Dr. O. Noordenbos en Dr. J. P. van Praag. 62 bladzijden . f 1,25

Humanisme en opvoeding

Rapport van een commissie, ingesteld door het Hoofdbestuur. 39 bladzijden f 0,75

Dr. J. P. van Praag, Een Poging tot Plaatsbepaling

Een nadere uitwerking van een reeds gepubliceerd artikel.

16 bladzijden, gebrocheerd f 0,40

Radiolezingen, gebundeld: Humanistische waarden

Lezingen van: Dr. G. Stuiveling, Mr. H. B. J. Waslander, Dr. J. P. van Praag, Prof. Dr. H. J. Pos, Dr. J. C. Brandt Corstius, Dr. Libbe van der Wal, E. Frater Smid, Prof. Mr. H. R. Hoetink, Prof. Dr. Johannes Tielrooy, Dr. Annie Romein-Verschoor f 0,75

Dr. D. Loenen, Uit de Schat van Hellas

(3 lezingen) f 0,30

H. G. Cannegieter, A.B.C. voor Mens en Samenleving

Veertig onderwerpen, 82 bladzijden — gebrocheerd f 0,50

M. G. Warffemius, Denkers en Strijders

Om de eerbiediging van de menselijke persoonlijkheid. 120 bladzijden — met 7 portretten — in linnen band f 2,50

Prof. Mr. H. R. Hoetink, Humanisme en Socialisme

Van dit belangrijke geschrift hebben wij het restant kunnen overnemen, zodat wij het thans in prijs kunnen verlagen van f 1,— tot f 0,50

Ter vereenvoudiging van onze Administratie is het zeer gewenst bestellingen aan het C.B. in de regel contant te voldoen, per giro of postwissel. Postgiro: 304960 t.n.v. Humanistisch Verbond te Utrecht, Bleyenburgerstraat 1. Bestellingen beneden f 1,— kunnen ook betaald worden door het verschuldigde bedrag, vermeerderd met f 0,02, aan geldige postzegels op de adreszijde van een briefkaart te plakken.

THUISFRONT HUMANITAS

geeft advies, hulp en bijstand aan militairen, gedemobiliseerden en hun gezinnen.

Centraal Bureau: Hekelveld 16, Amsterdam-C., telefoon: 38583.

De kerkelijken zorgen voor hun wezen door het instandhouden van weeshuizen etc.

Buiten-kerkelijken zorgen voor hun wezen door zich aan te sluiten bij de

WEEZENKAS

Vereniging op de grondslag van het beginsel

„Opvoeding zonder geloofsdogma”

Inlichtingen omtrent het lidmaatschap bij de Secretaris W. DE HAAS, Adm. de Ruyterweg 234, A'dam-W.

Alleenst. heer, weduwnaar, in bezit woning Utrecht, wenst

kennismaking

met alleenstaande dame financieel onafhankelijk teneinde samen te wonen.

Br. letter Ma No. 1. Centraal Bureau Humanistisch Verbond, Bleyenburgerstraat 1, Utrecht.

Verpleegster, studente aan de School voor Maatschappelijk werk,

zoekt een kamer

in A'dam voor de maanden April, Mei en Juni.

Br. letter Ma No. 3. Centraal Bureau Humanistisch Verbond, Bleyenburgerstraat 1, Utrecht.

Dame, zeer goed algemeen ontwikkeld, in bezit eigen schrijfmachine,

b.z.a. voor typewerk

aan huis, b.v. het overtikken en corrigeren van manuscripten en proefschriften, het bijhouden van verenigings-administraties enz.

Br. letter Ma No. 2. Centraal Bureau Humanistisch Verbond, Bleyenburgerstraat 1, Utrecht.